

й архівного номера, за яким потрібне видання можна знайти і через 105 років.

Фонд видавничої продукції Книжкової палати надзвичайно багатий за змістом і різноманітний за видами. Особливо повно репрезентовано українську книгу, у тому числі виданнями класиків української літератури, зокрема творами Т. Шевченка. В Україні їх видавали понад 400 разів. В Державному архіві друку зберігаються перші видання радянського періоду, як-от "Великий льох", "Кавказ", "Сон", "Заповіт", "Царі" тощо. Окрасою фонду є "Кобзар" за редакцією В. Доманицького.

Значне місце посідає літературна спадщина І. Франка, репрезентована 480 книгами, М. Коцюбинського — 330, Лесі Українки — 125. Окрім того, зберігається літературний доробок Марка Вовчка, І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, М. Старицького. У фондах наявно все розмаїття творів українських прозаїків і поетів: П. Тичини, М. Бажана, О. Гончара, М. Рильського, В. Сосюри, А. Малишка, В. Стуса, Б. Олійника та багатьох інших.

Щороку у видавництвах УРСР великими накладками виходили твори зарубіжних авторів, україномовні переклади літератури народів світу. Увесь цей науково опрацьований загал також репрезентовано у фонді Державного архіву друку Книжкової палати України.

Суспільно значущим, цінним і затребуваним сучасними вченими є фонд наукової літератури,

у якому наявні праці А. Кримського, Д. Багалія, М. Туган-Барановського, М. Грушевського, С. Єфремова, Є. Патона, В. Глушкова, М. Боголюбова та тисяч інших науковців, які видавали результати своїх досліджень упродовж цих 105 років.

Увесь універсум знань охоплює фонд довідкової літератури, що містить такі унікальні видання, як "Словник української ентомологічної номенклатури" І. Щоголіва 1919 р., "Словник української мови" Б. Грінченка 1927 р., статистичний довідник "Вся Україна" 1925 р., "Словник технічної термінології" Д. Шелудька 1928 р. і багато інших енциклопедичних видань, словників і довідників із різних галузей знань.

Окрім того, у фондах Книжкової палати зберігаються збірки історичних документів, що становлять джерельну базу для сучасних пошуковців, зокрема пропагандистсько-інформаційні друки періоду Української національної революції 1917—1921 рр.: листівки, заклики, газети, односторонні газети тощо. Це унікальний документний архів, що чекає на свого неупередженого дослідника.

Отже, сьогодні Книжкова палата України, без перебільшення, є провідною джереломісною установою нашої держави, бо дотепер зберігає у своїх фондах великий дослідницький потенціал, зокрема й невивчений науковий доробок вітчизняних учених, а також єдиним в Україні центром національної бібліографії й зберігачем документальної пам'яті українського народу.

Надійшла до редакції 9 січня 2024 року

КНИГОЗНАВСТВО. ВИДАВНИЧА СПРАВА

УДК 655.423:339.174]:811.133.1-048.67](44+100)(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2024.1(330).8-18

Лариса Мильченко,

*старша наукова співробітниця відділу моніторингу засобів масової інформації Книжкової палати України,
e-mail: svirel.34@gmail.com*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5905-077X>

Експорт книжкової продукції, міжнародні книжкові ярмарки, популяризація мови та літератури — складники іміджу Франції

Емансипація людства пов'язана з книгою. ...Незалежно від того, як розвивається світ цифрових технологій, книга залишиться, а написання книг, як і раніше, буде важливим актом структуривання людського мислення.

*Бернар Мен'є (Bernard Meunier),
віцепрезидент Академії наук Франції*

У статті досліджено чинники, що впливають на формування міжнародного іміджу Франції та допомагають проводити успішну зовнішню політику.

Увагу зосереджено на одних з основних складників іміджу Франції — експорті книжкової продукції, численних міжнародних книжкових ярмарках і заходах із популяризації французької мови та культури у світі.

Розглянуто аспекти реалізації у Франції планомірної політики щодо залучення молодого покоління до читання.

Визначено роль різноманітних організацій у підготовці та проведенні заходів, спрямованих на популяризацію французької культури.

Підсумовано, що проаналізовані складники формування іміджу Франції, які сприяють посиленню впливу її культури на загальносвітові соціально-економічні процеси й характер міждержавних відносин, є потужним інструментом зовнішньої політики країни.

Ключові слова: складники позитивного іміджу Франції; міжнародні виставки; експорт книжкової продукції; популяризація французької мови та культури

Постановка проблеми. Франція є одним зі світових лідерів у збереженні унікальних традицій, історичного досвіду, культурного надбання та проведенні специфічної зовнішньої політики. Країна завжди дбала про розвиток культури та пишалася нею, тому не дивно, що економічно вона потужно розвинена, а в культурній сфері рухається власним шляхом, створюючи різноманітні форми національної ідентичності. Вивчення досвіду формування Францією позитивного іміджу має важливе значення для аналізу та напрямів прогнозування зовнішньополітичної діяльності країни та її впливу на міжнародну політику.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням іміджу Франції присвячено чимало досліджень. Зокрема, С. Косенко у праці "М'яка сила як фактор культурної дипломатії Франції" акцентує на ключовій ролі цього інструменту політики для підтримки пріоритетів держави в системі міжнародних відносин і дає їй змогу зберігати національну своєрідність, авторитет і вплив у світі [1].

В. Авраменко та М. Прихненко у дослідженні "Імідж сучасної Франції, як елемент "softpower" держави на міжнародній арені" зосереджують увагу на демократичних цінностях країни, співпраці з колишніми колоніями, стані лідера в Європі та ролі держави-медіатора [2].

Під час дослідження використано офіційну статистику, зокрема показники рейтингу Франції серед інших держав, що допомогло визначити переваги позитивного іміджу країни та її місце на міжнародній арені [3—6].

Мета статті полягає у дослідженні складників позитивного іміджу Франції та його значення як двигуна культурного, інтелектуального та економічного розвитку держави в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У всі часи Франція викликала захоплення через величність, вишукане багатство й красу, витонченість мови та літератури. Французьку мову завжди вважали й вважають показником якісної

освіти та виховання, упродовж століть вона зберігає статус міжнародної мови політики та дипломатії. На актуальність і затребуваність французької мови впливає не лише кількість її носіїв чи франкомовних осіб, які виявляють інтерес до історії та культури країни, багатвікової й найбагатшої спадщини нації, а й демократичні свободи.

Останнім часом французька мова за ареалом поширення певною мірою поступається англійській, однак залишається однією з найпопулярніших мов світу, однією з офіційних робочих мов Організації Об'єднаних Націй (ООН), Ради Європи та ЮНЕСКО, Інтерполу та Олімпійських ігор, а у Всесвітньому поштовому союзі — це єдина офіційна робоча мова. Нині під егідою Франції функціонує кілька міжнародних організацій, що опікуються популяризацією та поширенням культури країни.

У державі розвинене мовне законодавство, активно проводиться тверда мовна політика, спрямована на захист рідної мови. Нині на сторожі французької мови стоїть низка інституцій, підпорядкованих або президентові, або прем'єр-міністрові. Зокрема, Вища рада французької мови опікується питаннями функціонування рідної мови в державі та використанням її у світі, а також проблемами збереження цілісності мови у франкомовних країнах.

Для популяризації Франції у світі тисячі фахівців виїжджають за межі країни з місією поширення культури та навчання французької мови інших народів світу — наразі її викладають у понад 30 країнах світу, а французьку книжкову продукцію видають на теренах майже 60 країн.

Незалежна Україна також послідовно проводить політику франкофонії, у зв'язку з чим в освітньому законодавстві упродовж багатьох десятиліть передбачено вивчення французької мови разом з англійською, німецькою та іншими мовами в закладах вищої та середньої освіти й спеціалізованих школах.

Згідно з даними ресурсу Francophonie en Ukraine, сьогодні "французька мова посідає 5-те місце у світі, позаяк нею розмовляють 300 млн мовців, або понад 4% населення планети (кожен 26-й). Французька мова є, поряд з англійською, єдиною мовою, якою розмовляють на всіх континентах. <...> Французька мова є за популярністю 2-ою мовою у світі після англійської серед іноземних мов, що вивчаються, на п'яти континентах та майже в усіх країнах світу".

Окрім Франції, в Європі французька мова є однією з офіційних у Бельгії та Швейцарії, у Канаді — однією з двох офіційних мов, яку використовують у провінціях Квебек і Нью-Брансвік. Після деколонізації Африки до франкомовних країн належать Бенін, Габон, Малі, Конго, Сенегал, Нігер, Кот-д'Івуар, Того, Заір, Буркіна-Фасо, Центральноафриканська Республіка. В Алжирі, Марокко, Тунісі, Мавританії, Чаді, Джибуті, Камеруні французька також є однією з офіційних мов. Французькою мовою розмовляють на острові Маврикій. У країнах Азії — Камбоджі, Лаосі, В'єтнамі — французька залишається мовою освіти. У США французька є офіційною у штаті Луїзіана, крім того, й на Гаїті [7].

Популяризація й поширення французької культури та продукції книжкової індустрії у світі невіддільні від заходів, спрямованих на збереження багатомовності у Франції та ЄС, у всіх міжнародних організаціях і засобах комунікації, у тому числі інтернеті.

Термін "франкофонія" 1880 р. увів в обіг французький географ О. Реклю на позначення франкомовних осіб і країн. Відтоді терміном "франкофонія" (francophonie, з малої літери) позначають усіх франкомовних осіб, а "Франкофонія" (з великої) — інституційні відносини між франкофонними країнами.

Нині термін "Франкофонія" використовують на позначення Міжнародної організації співробітництва франкомовних країн світу, що об'єднує 54 повноправних і 4 асоційованих членів та майже 200 млн осіб і приблизно третину країн — членів ООН. Головною метою діяльності є сприяння розвитку багатоаспектної співпраці між повністю або частково франкомовними державами світу [8].

Основним критерієм для вступу до організації вважають не рівень знання французької мови населенням певної держави, хоча це має велике значення, а культурні зв'язки з Францією, що склалися впродовж десятиліть чи навіть століть.

Організацію засновано у березні 1970 р., і відтоді щорічно відзначається Міжнародний день Франкофонії. Це свято всіх франкомовних осіб, а також тих, хто цікавиться Францією, вивчає її культуру, мову, літературу. Цього дня у посольстві країни відбуваються різноманітні іміджеві заходи з популяризації французької культури, зокрема й виставки книг, на яких широко репрезентують цікаві новинки місцевої книгоіндустрії.

Сьогодні книжковий ринок Франції є потужним і динамічним. Він базується на столітніх традиціях, проте швидко реагує на сучасні виклики. Франція входить до десятки країн із найбільшим книжковим ринком і за загальною сумою продажів, і за кількістю назв, у тому числі на душу населення. Ці показники є доволі високими й характеризують французів як націю, що багато читає.

Останнім часом французький книжковий ринок відрізняється різноманітністю, що стало можливо завдяки зростанню кількості назв й авторів серед малих, незалежних видавництв і новачків на ринку. Водночас 80% ринку припадає на 12 найбільших компаній і груп, які поглинають малі видавництва, що не витримують конкуренції з потужними гравцями — творцями історії літератури й книговидання Франції.

Нині діють три найбільші видавничі групи Франції, які охоплюють 35% ринку, але лише одну з них — Editis — створено у XXI ст., хоча й вона за час існування викупила чимало давніх видавничих домів, серед яких і Plon. У перелік також входить легендарне видавництво Gallimard, що засновано 1911 р. І. Галлімаром і є частиною групи Madrigall, а також Flammarion, створене 1875 р. Лідером поміж них є Gallimard, оскільки йому належить більша частина акцій.

Потужним гравцем французького ринку також вважають видавничий дім Hachette, котрий 1824 р. починав як компанія з видання й розповсюдження книг, а тепер об'єднує ветеранів видавничого ринку Fayard, Calmann-Lévy, Grasset, а також спеціалізовані компанії, що видають підручники, туристичні гіді тощо.

Майже 16% французьких видань є перекладними. Продажі прав на переклади за кордон у 2020 р. скоротилися на 3,5% у порівнянні з 2019 р., водночас кількість видань, на які було продано права, становила 12,1 тис. назв, дохід від продажів — 0,5% загальної суми надходжень видавництв, при цьому 28% договорів стосувалися електронних видань. Найбільше за кордон продають художню й дитячу

літературу та комікси, що сукупно становить 72,2% загальної кількості видань.

Незаперечним лідером є комікси, наприклад, 2020 р. було продано права на понад 4 тис. видань, що становило 35% усієї продукції [9].

Найбільше купує права на переклади французьких видань Китай, і це 11% договорів 2021 р., ще 50% перекладають італійською, іспанською, німецькою, нідерландською та англійською мовами, хоча, крім сусідніх країн, до цієї групи входять Північна й Латинська Америки та Австралія.

Ще 50% продажів припадає на інші мови, що свідчить про популярність французької літератури у багатьох країнах світу.

Вагому частку книжкового ринку Франції становить експорт виданої у країні літератури за кордон із загальною сумою надходжень 602,5 млн євро. Понад 50% суми припадає на сусідні франкофонні країни — Бельгію, Люксембург, Швейцарію, а також на Канаду, ще майже 20% — на французькі закордонні департаменти й держави колишніх колоній в Африці. Частка у понад 15% належить іншомовним сусідам — Німеччині, Іспанії, Італії, Нідерландам і Великій Британії.

Згідно зі статистикою Centrale de l'édition, 2022 р. експорт французьких книг з обігом у 694,1 млн євро продемонстрував зростання на 4,2% порівняно з 2021 р. з обігом на суму 665,9 млн євро після історичного падіння 2020 р. на 9,64% до 602,5 млн євро [9].

Зростання обсягу експорту французьких книг 2022 р. на 28,2 млн євро порівняно з 2021 р. значною мірою пов'язано з показниками книжкових ринків Франції на території ЄС, а також країн Європи та французьких заморських територій. Загалом ринки країн ЄС збільшили обіг на 7,8%, країни Європи за межами ЄС — на 5,2%, на 3,2% зріс обіг DROM-COM (території, що належать Франції, але віддалені від її основної європейської локації) [10].

За зростання загального експорту книг 2022 р. показники категорії "енциклопедії" зменшилися на 20%, а категорії "карти та атласи" зросли на 53% порівняно з 2021 р.

Франкомовні країни, розташовані на північ від Франції, 2022 р. практично стагнували, на що вказує збільшення імпорту французьких книг лише на 0,4% порівняно з 2021 р. Їхня частка на ринку скоротилася з 56,3 до 54,3% загального обсягу. Водночас експорт до франкомовних країн півдня зріс на 9%.

Отже, частка експорту до нефранкомовних країн 2022 р. становила 27,3%, що є середнім рівнем за останні вісім років.

Експорт до Канади. Третій за величиною ринок книжкового експорту Франції після Бельгії та Швейцарії, у 2022 р. показники канадського ринку зросли на 0,5%.

Експорт до Африки. Завдяки збільшенню імпорту до франкомовних африканських країн на 32,4%, або 28,6 млн євро, 2021 р. ринок французької книги в Африці перевищив показники 2019 р. на 15,6%. За даними Centrale de l'édition, 2022 р. експорт французького книжкового ринку до цього регіону зріс майже на 30% і сягнув 29,7 млн євро [11].

Експорт до США та Латинської Америки. Американські ринки становлять 15,6% французького книжкового експорту. За даними Centrale de l'édition, збільшення 2022 р. експорту французьких книг до Латинської Америки на 17,7% дало змогу американському ринку перевищити показники 2019 р. на 4,9% [12].

Експорт на Близький Схід. У 2019 р. показники обігу французьких книг у Лівані становили 8,8 млн євро. Однак через падіння товарообігу на 66,5% 2022 р. до 3 млн євро, країна посіла 30 сходинку у списку імпортерів французької книги [13].

Експорт до країн Магрибу (Мавританія, Західна Сахара, Марокко, Алжир, Туніс, Лівія). У 2022 р. Магриб із ринком у 25,9 млн євро становив 4,1% обсягу французького книжкового експорту. Проте, за даними Centrale de l'édition, 2022 р. експорт до цих країн стагнував у порівнянні з його рекордним рівнем 2010 р. [14].

Експорт до Азії та Океанії. Сьогодні тенденції скорочення експорту до цього регіону залишаються актуальними. За даними Centrale de l'Édition, французький книжковий ринок в Азії та Океанії скоротився на 2% від загального обсягу експорту 2022 р. З обігом 13,4 млн євро він знизився на 0,2% за 2022 р. і на 12,6% упродовж останніх трьох років та залишається значно нижчим, ніж 2019 р. [15].

Експорт у Китай та Японію. Імпорт французьких книг до Китаю 2022 р. збільшився на 5,8% і становив 3,3 млн євро, але в порівнянні з результатами 2019 р. з обігом майже у 7 млн євро, відновлюється дуже повільно.

Таку саму динаміку спостерігаємо і на японському ринку, який 2022 р. зріс лише на 0,6% до 2,9 млн євро, не компенсуючи дефіциту, що утворився від 2019 р. Протягом того року

показники ринку становили 5,4 млн євро і знизилися на 18,6% упродовж трьох років [15].

Експорт до Індії. Обсяги експорту до Індії у 2022 р. скоротилися на понад 33% і сягнули 0,7 млн євро порівняно з 1 млн євро 2019 р.

Південна Корея входить до п'ятірки країн, що збільшили імпорт французьких книг на 6,9% 2022 р., підвищивши показники на 3,9% від 2019 р.

Імпорт французьких книг до **Австралії** зріс упродовж 2019—2021 рр. на 19,8%, але 2022 р. зменшився на 1,8%.

Упродовж 2022 р. збільшили імпорт французьких книг **Камбоджа** — на 10,5%, **Макао** — на 10,3% та **Мальдіви** — на 80% [15].

Повертаючись до теми іміджу країни загалом, зазначимо, що він свідчить про рівень розвитку культури, економічну силу, могутність і добробут нації. Міжнародний імідж країни тісно пов'язаний із державними системами, що визначають розвиток культурних, політичних, економічних, соціальних, громадських та інших процесів. Саме імідж є вирішальним, коли йдеться про репутацію держави та її сприйняття поміж світової спільноти.

Франція постійно проводить роботу з посилення свого іміджу у світі. Вона є не тільки потужним експортером книжкової продукції, а й постійним учасником щорічних міжнародних книжкових виставок і фестивалів, під час яких представники французької книжкової індустрії проводять численні заходи з популяризації національної культури.

За підрахунками авторки, нині Франція щорічно бере участь у дев'яти найбільших міжнародних книжкових виставках світу, котрі розглянемо докладніше [16].

Тайбейська міжнародна книжкова виставка. Це найяскравіша та найпопулярніша книжкова виставка в Азії. У 2023 р. 31-й від 1992 р. форум розпочав роботу 3 лютого і прийняв 505 тис. відвідувачів. Відбулося 811 заходів, було представлено 470 експонентів із 33 країн світу.

Франція вчетверте стала Почесним гостем заходу. Павільйон під гаслом "Je lis, donc je suis" ("Я читаю, отже, я існую") французькі видавці та письменники присвятили М. Прусту з нагоди його сотих роковин смерті. У Тайбеї експонували рукописи митця, привезені з французьких державних архівів і приватних колекцій.

Окрім раритетних видань і рукописів французьких письменників, зокрема Ж. Санд, В. Гюго та О. Дюма, французькі учасники вистав-

ки репрезентували твори сучасних авторів, як-от Ш. Тома, П. Леметр, Е. Фає.

Поряд із французьким стендом книжкову продукцію експонували Німеччина, Нідерланди, Бельгія, Швейцарія, Польща, США, Чилі, Гонконг та ін. [17].

Болонський дитячий книжковий ярмарок функціонує вже сьоме десятиліття. За цей період реалізовано багато ініціатив — від дитячих книжок до ліцензування. Остання ініціатива BolognaBookPlus має допомагати вирішувати загальні видавничі справи. У 2023 р. ярмарок відбувався 6—9 березня в м. Болонья (Італія).

Від жовтня 2023 р. до лютого 2024 р. Болонська група з трьох ярмарків взяла участь у п'яти престижних міжнародних етапах: у Франкфурті, Нью-Йорку, Гвадалахарі, Лондоні та Нью-Делі [18].

Женевський книжковий ярмарок проходив упродовж 22—26 березня 2023 р. і згуртував читачів, авторів, виробників і розповсюджувачів книги [19].

Літературний фестиваль у Парижі PAGE(S). 25-й ярмарок для поціновувачів літератури та книги як об'єкта мистецтва відбувся 24—26 листопада 2023 р. Окрім відвідувачів, фестиваль об'єднав фахівців, які створюють книги: видавців, друкарів, авторів, художників, граверів, літографів та каліграфів із Франції та інших країн.

На фестивалі було репрезентовано твори А. Рембо, проілюстровані сучасними художниками, а також колекцію рідкісних видань, наданих Музеєм Рембо в Шарлевіль-Мезьєр і та книгарнею Blaziot [20].

Міжнародний книжковий і кінофестиваль Étonnants Voyageurs. 27—29 травня 2023 р. відбувся 33-й фестиваль, що зібрав 150 гостей, серед яких письменники, режисери, ілюстратори, фотографи, музиканти, інтелектуали з Франції та інших країн, які мали допомогти прочитати, побачити, почути та уявити майбутнє.

У програмі фестивалю — зустрічі, інтерв'ю, дебати, читання. На книжковому ярмарку свою продукцію репрезентували 300 видавництв, відбулися численні заходи, зокрема виставки оригінальних творів, молодіжний фестиваль тощо [21].

Паризький поетичний ярмарок. Упродовж 7—11 червня 2023 р. у Парижі відбувся 40-й поетичний ярмарок, головною темою якого стала повага до прав людини. Свобода відкриватися іншим культурам, свобода читати літературу з різних країн світу повинні стати незаперечним

імперативом, у тому числі в державах, де панують ганебні форми політичної цензури. Поетичний ринок покликаний підтримувати творчість жінок і чоловіків, які живуть у тоталітарних країнах, виборюють право на свободу самовираження й протистоять диктату [22].

Франкфуртський книжковий ярмарок.

Літературу Франції було широко репрезентовано на найбільшому книжковому ярмарку світу — Франкфуртському, що тривав упродовж 18—22 жовтня 2023 р.

На великому колективному стенді понад 150 видавців, об'єднаних Bureau International de l'Édition Française (BIEF) експонували багату й різноманітну французьку книжкову продукцію. Відбулися зустрічі авторів, запрошених Французьким інститутом у Німеччині, з широкою публікою на численних локаціях ярмарку чи в місті.

У Німеччині французька література дуже популярна й має попит, французька є третьою мовою за кількістю перекладів, яка сягає 1 тис. на рік. Французький Інститут у Німеччині супроводжує, підтримує та популяризує цю співдію шляхом запрошення авторів, допомоги в публікації та підтримки заходів для широкої громадськості чи професіоналів. Франкфуртський книжковий форум є слушною нагодою для демонстрації результатів цієї роботи, а також визначення перспектив франко-німецького обміну планами й ідеями у видавничій галузі та шляхів розв'язання нагальних соціальних проблем сьогодення.

Ярмарок книги та молодіжної преси Seine St Denis. У 2023 р. тривав упродовж 29 листопада — 4 грудня. Тема — книги та тіло. Цей ярмарок — доволі популярний громадський захід як поміж сімей, так і серед шкіл та розважальних центрів. У межах його програми відбулися зустрічі з понад 400 експонентами, видатними французькими та іноземними авторами літератури для дітей і молоді, які репрезентували чотири напрями (література, комікси, вокал і декодування), бібліотекарями, книготорговцями. Учасники виставки мали змогу налагодити ділові відносини з французькими та європейськими видавництвами.

У 2022 р. у ярмарку взяли участь 1600 експонентів, кількість відвідувачів — 180 тис. [24].

Міжнародний фестиваль коміксів в Ангулемі. Заснований у 1974 р. і проводиться щорічно в січні. У 2023 р. фестиваль відбувся 26—29 січня і став місцем зустрічі професіоналів з усього світу; захід відвідали 200 тис. шанувальників цього жанру [25].

Вагомим чинником у справі популяризації культури та продукції книжкової індустрії Франції є міжнародні телевізійні канали, зокрема **Radio France International (RFI)** і **TV5**, що транслюють програми у понад 60 країн світу.

RFI щоденно готує програми циклу "Тут, у Франції" для тих, хто хоче більше довідатися про історію країни.

Телеканал TV5 пропагує французьку культуру та франкомовні комунікації у світі. Щоденно 18 годин ефіру відведено на вивчення французької мови. Програма трансляції також містить документальні фільми та музичні програми за участю відомих персон і популярних акторів Франції.

Інформаційний блок та огляди щоденної газети **Le Monde** присвячено міжнародній політиці й економіці, суспільному та культурному життю Франції. Широко висвітлюються новини книжкової індустрії держави.

Плідну роботу з підтримання іміджу Франції та популяризації культури, мови й читання всередині країни проводить уряд.

Вивченню рідної мови у країні приділяють велику увагу, зокрема функціонують численні курси, школи тощо. Для іноземців передбачені спеціалізовані мовні школи в Парижі та інших містах, які пропонують великий вибір навчальних програм за різними напрямками та можливостями.

Усвідомлюючи важливу роль читання, президент Франції Е. Макрон проголосив його "великою національною справою", продемонструвавши прагнення зробити любов до книги сенсом життя нації [26].

Щоб підвищити інтерес до читання та повернути йому престиж, у країні проводять різноманітні заходи, завдяки яким ця форма дозвілля набуває масовості у формі виступів читців, обговорень книг, зустрічей із письменниками. Ці заходи вкрай важливі для прищеплення інтересу до читання молодим поколінням, ширшого доступу до багатой та різноманітної писемної культури Франції.

За підрахунками авторки, у країні щорічно проводиться 21 книжковий ярмарок [27]:

1. Books in the Loop у Безансоні.
2. Паризький книжковий фестиваль (раніше Livre Paris).
3. Lire en Roche — книжковий ярмарок у "кишеньковому" форматі в Градіньяні.
4. Авторське свято Бейнат.
5. Книжковий ярмарок Брив-ла-Гайард.
6. Острівний книжковий ярмарок в Уссанті.

7. Книжковий географічний ярмарок у Сен-Дьє-де-Вож.

8. Ярмарок історичної книги у Блуа.

9. Художній книжковий ярмарок у Фонтенбло.

10. Книжковий ярмарок у Сен-Луї (Верхній Рейн).

11. Монтрейський ярмарок книг і молодіжної преси.

12. Аррасський книжковий ярмарок народного вираження та соціальної критики.

13. Балканський книжковий ярмарок у Парижі.

14. "Зупинка у книжці" у Бордо.

15. Ярмарок книг і пісень у Рандані.

16. Книжковий ярмарок у Труа.

17. Тулузький аеронавігаційний книжковий ярмарок.

18. "Книга на площі" в Нансі.

19. Турнюський книжковий ярмарок.

20. Кольмарський книжковий ярмарок.

21. Лімозький книжковий ярмарок.

На 2024 р. у Франції заплановано проведення 19 книжкових виставок [28].

Особливу увагу у країні приділяють організації різноманітних конкурсів і премій, які спонукають до читання дітей та молодь.

Зокрема, 2012 р. Міністерство національної освіти, молоді та спорту й Національний видавничий союз (Syndicat national *dédit*ion) ініціювали проєкт читання вголос *Les petits champions de la lecture* ("Маленькі чемпіони з читання"). Його мета — просування французьких книжок та читання через заохочення дітей і демонстрацію того, що цей процес може бути задоволенням та грою. За умовами конкурсу дітям пропонують прочитати короткий текст французькою мовою публічно, потім на рівні департаменту, регіональному рівні і, нарешті, на великій театральній сцені у Парижі під час національного фіналу, до якого обирають 14 учасників. Конкурс безоплатний і відкритий для всіх, проводиться під егідою Міністерства національної освіти й Міністерства культури. Щорічно в заході беруть участь понад 15 тис. дітей [29].

Ще одним важливим проєктом є конкурс із майстерності читання вголос *Concours de lecture — Si on lisait à voix haute*, організаторами якого є компанія France Télévisions і телепередача La Grande Librairie ("Велика книгарня"). У змаганні можуть брати участь учні коледжів і ліцеїв, що дає змогу практикувати читання, удосконалювати літературні уподобання та вміння виступати перед публікою. Конкурс тривав упродовж 2021—2022 рр., окрім учнів, у ньому взяли участь учителі, які разом із дітьми працювали над

відбором кандидатів від класу до фіналу, що вийшов в ефір на телеканалі France 5 у червні 2022 р. [30].

Значущою подією є щорічне свято книги та читання *Nuits de la lecture* ("Ночі читання"), започатковане 2017 р. Міністерством культури Франції, щоб об'єднати книжкових професіоналів і читачів, репрезентувати читання як естетичний процес, котрий приносить задоволення.

Незважаючи на кризу, пов'язану з пандемією COVID-19, 2021 р. було проведено понад 2 тис. заходів у Франції та ще у 30 країнах. Президентка Національного книжкового центру Р. Хатчондо наголосила на важливій ролі *Nuits de la lecture* у промоції книги серед дітей і молоді та зазначила, що читання — найбільший і невичерпний скарб.

У 2022 р. захід відбувся 20—23 січня у реальному й онлайн-режимах, організатором став Centre national du livre (Національний книжковий центр), заснований 1946 р. Було організовано понад 5 тис. подій на 2,7 тис. місць. Лейтмотивом стала тема кохання, а гаслом — заклик В. Гюго "Aimons toujours! Aimons encore!" ("Любіть завжди! Любіть знову!"). У заходах, пов'язаних із книгою та читанням, які розробили бібліотеки, брали участь шкільні колективи, окремі учні, сім'ї, а також автори, ілюстратори та фахівці, діяльність яких пов'язана з написанням і виданням книг. Для учасників було організовано заняття з ораторського мистецтва та пов'язані з мовою й текстами [31].

У 2023 р. сьомий захід *Nuits de la lecture* відбувся 19—22 січня і був присвячений темі страху. Заходи організовували по всій Франції та за кордоном. Зокрема, у регіоні Іль-де-Франс було проведено понад тисячу подій на 500 локаціях. Метою свята стало акцентування на важливому місці літератури в житті кожного громадянина та об'єднання дедалі більшої аудиторії довкола читання та обміну враженнями.

У 2024 р. "Ночі читання", присвячені темі тіла, відбулися 18—21 січня.

Серед заходів, спрямованих на популяризацію читання серед підлітків і молоді, варто виокремити низку літературних премій і конкурсів.

Le prix Goncourt des lycéens — Гонкурівська премія ліцеїстів, що присуджується учнями ліцеїв одній із робіт, обраних Гонкурівською академією. Конкурс організовано Міністерством національної освіти за згодою Гонкурівської академії. Гонкурівська премія (фр. Prix Goncourt) — найпрестижніша літературна премія Франції за найкращий роман, названа на честь братів Гонкур. Присуджується щорічно від 1903 р. за

підсумками голосування членів Гонкурівської академії на спеціальній вечері в паризькому ресторані Drouant [32].

Le Concours des dix mots — конкурс літературної та художньої творчості, у межах якого початковим і середнім класам пропонують створити колективний художньо-літературний твір, використовуючи 10 слів, які щорічно обирає Міністерство культури спільно з партнерами з франкомовних країн [33].

Le Concours de la BD scolaire — конкурс шкільних коміксів, що заохочує учнів створити малюнок на вільну тему. Це найбільший європейський конкурс коміксів, який відкриває нові таланти [34].

Le Fauve des lycéens — літературна премія малюнків, організована Міжнародним фестивалем коміксів в Ангулемі. Журі з ліцеїстів обирає найкращу з малюваних історій, що здобули нагороду на фестивалі в Ангулемі [35].

Le Prix du livre "Sciences pour tous" — книжкова премія "Наука для всіх". Подібно до Гонкурівської премії ліцеїстів учні присуджують нагороду найкращому, на їхній погляд, автору книги наукової тематики [36].

Le Printemps des poètes ("Весна поетів") — фестиваль, що має на меті поглиблення знань про поезію у всіх формах.

Poésie en liberté — міжнародний інтернет-конкурс поезії французькою мовою, що передбачає вільні тему та форму. Участь у ньому безоплатна й винятково на сайті [37].

Le Prix lycéen du livre de philosophie — премія середньої школи за книгу з філософії, що заохочує до читання філософської літератури та стимулює обмін думками щодо філософських проблем [38].

Le Labo des histoires — "Лабораторія історій" — захід, у межах якого організують семінари з написання текстів за участі письменників, сценаристів, авторів як у школі, так і під час позакласних заходів.

Корисною є робота, яку активно здійснюють волонтери для шанувальників читання. Упродовж навчального року небайдужі ентузіасти присвячують дітям частину вільного часу, щоб стимулювати інтерес до читання та сприяти популяризації французької літературної спадщини. Один чи кілька разів на тиждень волонтери проводять читання вголос у невеликих групах із 3—6 дітьми-добровольцями [39].

Літературні заходи — це слушна нагода для навчальних закладів не лише продемонструвати роботу з учнями, а й посилити, активізувати

діяльність із просування та популяризації читання серед дітей і молоді.

Р. Хатчондо вважає, що для того, аби залучити сучасних молодих людей до книги, потрібно активно використовувати можливості соціальних мереж.

Поширеними є ідеї організації книжкових клубів, спочатку віртуальних, а згодом і реальних, які об'єднують покоління, аби старші "спонукали молодих людей читати книги, які вони апріорі не хотіли б читати сьогодні".

Безумовно, суттєва роль у залученні учнів до участі в численних конкурсах, а також в організації заходів з розвитку культури читання належить школі, вчителям і батькам.

Далі розглянемо найпопулярніші молодіжні книжкові ярмарки Франції [40].

Ярмарок книг і молодіжної преси в Монтреї. Від 1984 р. ця виставка об'єднує численних митців молодіжної літературної сцени, сприяє творчим зустрічам видавців і молодих авторів.

Нормандський дитячий книжковий фестиваль у Руані. Щороку протягом трьох днів у Halle aux Toiles у Руані фестиваль тишить малечу численними заходами. Окрім проведення вистав, конкурсів, церемоній нагородження, зустрічей, виставок, шоу покликано продемонструвати багатство франкомовного літературного простору.

Загалом на фестивалі було репрезентовано понад 70 тис. книжок для дітей і батьків. У 2017 р. тема читання й цифрових технологій дала змогу глибше розкрити практичні переваги новітніх медіа, як-от електронні та аудіокнижки.

Les Imaginales — літературний фестиваль уяви, перший у своєму роді у Франції.

Від 2002 р. цей великий ярмарок щороку відбувається в Епіналі у Вогезах.

До уваги відвідувачів пропонують широкий спектр фантастичної та середньовічної молодіжної літератури.

Фестиваль молодіжної книги у Віллербані. Під час заходу медіатека Maison du livre, de l'image et du son de Villeurbanne перетворюється на молодіжний літературний салон і допомагає ознайомлювати відвідувачів із книжковими новинками, дізнаватися про творців їхніх улюблених історій. Головна місія заходу полягає в об'єднанні молоді та професіоналів.

Ярмарок молодіжної книги у Буска. У Ле-Буска в Жиронді французи також вшановують літературу для молоді. Щороку в березні автори, ілюстратори й видавці спілкуються з юними та

дорослими читачами, спонукаючи до творчого обміну і відкриттів.

Французьку літературу також популяризують через переклади в інших країнах світу. Міністерка культури Франції Р. Абдул-Малак зазначила, що 23 лютого 2023 р. SNE та AILF підписали хартію про поліпшення умов розповсюдження французьких книг у всьому світі. Зокрема, у документі передбачено й заходи з популяризації французької літератури в Україні через переклади й уже профінансовано переклад українською мовою творів французької літератури. Водночас у Франції створено фонд для перекладу творів з української на французьку мову, що сприятиме ознайомленню з найкращими збірками нашої літератури [41].

Вагомим внеском уряду Франції у справу підтримання іміджу та популяризації читання серед французів різного віку стало відкриття торік 142 нових книгарень — рекордної кількості за останнє десятиріччя. Це пов'язано з розвитком культури суспільства загалом, тому книжкові крамниці обов'язково входять до інфраструктури мікрорайонів, міст чи селищ. Уряд Франції усвідомлює потребу підтримки підприємців до та після започаткування книжкового бізнесу, тому завдання ефективного функціонування та розвитку книгарень є державним пріоритетом [42].

Нині перед видавничою справою та книжковою індустрією Франції стоять виклики, які стосуються проблем розроблення механізмів збирання даних щодо обсягів реалізації книжкової продукції для поліпшення економічних та екологічних показників видавництва і кращої адаптації обсягів випуску літератури до споживацького попиту. Серед інших нагальних проблем сьогодення — захист авторських прав у контексті стрімкого технологічного розвитку й появи штучного інтелекту.

Висновки. Імідж країни впливає на її політичні й економічні можливості, міжнародний статус, відносини з іншими державами і є одним з ефективних ресурсів внутрішньої та зовнішньої політики. Імідж — це дієва стратегія розвитку та посилення конкурентоспроможності країни; непересічне значення також має її брендова ідентичність, тобто позитивна й упізнавана своєрідність.

Формування позитивного іміджу країни — тривалий і трудомісткий процес. Щоб він став ефективним, слід виробити ключові ідеї, сформулювати стратегії, обрати дієвий інструментарій. Створення іміджу Франції як двигуна інтелектуального розвитку на світовій арені відбувається в умовах конкуренції провідних країн світу. Брендинг Франції свідчить про її конкурентоспроможність у міжнародному просторі, координацію зусиль держави й суспільства, активну участь у цих процесах громадян країни — від урядовців і бізнесових кіл до школярів.

Одним зі складників формування позитивного іміджу Франції є популяризація способу життя країни та її культури, зокрема й через експорт книжкової продукції, міжнародні книжкові ярмарки, промоцію мови та літератури. У цьому контексті варта уваги діяльність Міжнародної організації Франкофонії як одного з головних інструментів мультикультурної співпраці країни.

Щороку актуалізується й розширюється тематична спрямованість міжнародних книжкових фестивалів, які відбуваються у Франції, збільшується кількість місцевих та іноземних учасників, що сприяє створенню привабливого іміджу держави не лише в європейському, а й у світовому просторі.

Список бібліографічних посилань

1. Косенко С. И. "Мягкая сила" как фактор культурной дипломатии Франции. 2014. № 1. *Государство и гражданское общество. Знание. Понимание. Умение*. С. 115. URL: http://www.zpu-journal.ru/zpu/contents/2014/1/Kosenko_Soft-Power-Factor-Frances-Cultural-Diplomacy/11_2014_1.pdf.
2. Авраменко В. Ю., Прихненко М. І. Імідж сучасної Франції як елемент "softpower" держави на міжнародній арені. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/8405>.
3. Global Diplomacy Index. 2019 Country Ranking. *Global Diplomacy Index*. URL: https://globaldiplomacyindex.lowyinstitute.org/country_rank.html.
4. World GDP Ranking 2020. *Statistics times*. URL: <http://statisticstimes.com/economy/projected-world-gdp-ranking.php>.
5. Fortune Global 500. *Fortune*. URL: <https://fortune.com/global500/>.
6. Anholt Nation Brands Index (NBI). *Ipsos*. URL: <https://www.ipsos.com/en-us/news-polls/Nation-BrandsIndex-2018>.
7. Французька мова. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Французька_мова.
8. Франкофонія. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Франкофонія>.

9. Les exportations de livres français en hausse. *LIVRESHEBDO*. URL: <https://www.livreshebdo.fr/article/les-exportations-de-livres-francais-enhausse#:~:text=Avec%20694%2C1%20millions%20d,la%20Centrale%20de%20l'%C3%A9dition.>
10. Exportations du livre français : l'Europe et les DROM progressent. *LIVRESHEBDO*. URL: <https://www.livreshebdo.fr/article/exportations-du-livre-francais-leurope-et-les-drom-progressent.>
11. Exportations : l'Afrique en hausse grâce à la francophonie. *LIVRESHEBDO*. URL: <https://www.livreshebdo.fr/article/exportations-lafrique-en-hausse-grace-la-francophonie.>
12. Exportations : les Amériques à la relance, surtout au Sud. *LIVRESHEBDO*. URL: <https://www.livreshebdo.fr/article/exportations-les-ameriques-la-relance-surtout-au-sud.>
13. Exportations au Moyen-Orient : Le Liban reprend difficilement du service. *LIVRESHEBDO*. URL: <https://www.livreshebdo.fr/article/exportations-au-moyen-orient-le-liban-reprend-difficilement-du-service.>
14. Exportations : le livre français stagne au Maghreb. *LIVRESHEBDO*. URL: <https://www.livreshebdo.fr/article/exportations-le-livre-francais-stagne-au-maghreb.>
15. Les exportations vers l'Asie et l'Océanie toujours en repli. *LIVRESHEBD*. URL: <https://www.livreshebdo.fr/article/les-exportations-vers-lasie-et-loceanie-toujours-en-repli.>
16. Foires et salons du livre à l'étranger. *Wallonie-Bruxelles International*. URL: <https://www.wbi.be/fr/services/service/foires-salons-du-livre-letranger.>
17. ASIE/TAIWAN — Bilan positif pour la participation de l'Église catholique à la Foire internationale du livre de Taipei 2023. *Agenzia Fides*. URL: http://www.fides.org/fr/news/73479-ASIE_TAIWAN_Bilan_positif_pour_la_participation_de_l_Eglise_catholique_a_la_Foire_internationale_du_livre_de_Taipei_2023.
18. Bologna Children's Book Fair. URL: <https://www.bolognachildrenbookfair.com/en/home/878.html>.
19. Le Salon du Livre de Genève. URL: <https://www.tempslibre.ch/gen-ve/manifestations/424120-le-salon-du-livre.>
20. Page(S) : le salon de la bibliographie contemporaine et des livres d'artistes au palais de la femme. *Sortiraparis*. URL: <https://www.sortiraparis.com/loisirs/salon/articles/304426-page-s-le-salon-de-la-bibliographie-contemporaine-et-des-livres-d-artistes-au-palais-de-la-femme.>
21. Festival international du livre et du film Étonnants Voyageurs. *Etonnants Voyageurs*. URL: <https://www.etonnants-voyageurs.com/Etonnants-Voyageurs-2023-la-33e-edition-se-devoile.html>.
22. 41e Marché de la Poésie (Paris). *Marché de la Poésie*. URL: <https://www.marche-poesie.com/>.
23. Foire de Francfort 2023 : Pour la 75ème édition, une présence française importante. *Public*. URL: <https://www.publicnow.com/view/1018F206BA21D53432E9F6EADCC2BE9C3B13D446.>
24. Salons et foires salon du livre et de la presse jeunesse en Seine Saint Denis. *Association nationale des éditeurs de livres*. URL: <https://www.anel.qc.ca/quebec-edition/salons-et-foires/salon-du-livre-et-de-la-presse-jeunesse-en-seine-saint-denis/>.
25. Festival de la Bande Dessinée d'Angoulême — 51e édition. *The angoulême comics festival*. URL: <https://www.bdangouleme.com/>.
26. "Grande cause nationale", la lecture est "un voyage permanent", déclare Emmanuel Macron. *Franceinfo*. URL: https://www.francetvinfo.fr/culture/livres/grande-cause-nationale-la-lecture-est-un-voyage-permanent-declare-emmanuel-macron_4667623.html.
27. Liste de foires du livre. *Wikipédia. L'encyclopédie libre que vous pouvez améliorer*. URL: https://fr.wikipedia.org/wiki/Liste_de_foires_du_livre.
28. Livres Salons en France 2024—2025. *Eventseye*. URL: https://www.eventseye.com/fairs/cst0_salons_france_livres.html.
29. Les petits champions. *Les petits champions de la lecture*. URL: <https://www.lespetitschampionsdelalecture.fr/qui-sommes-nous/lassociation/>.
30. Concours de lecture. Si on lisait à voix haute (La Grande Librairie). *Eduscol*. URL: <https://eduscol.education.fr/1686/concoursde-lecture-si-lisait-voix-haute-la-grande-librairie.>
31. Les Nuits de la lecture. Du 20 au 23 janvier 2022. *Les Nuits de la lecture*. URL: <https://nuitdelalecture.culture.gouv.fr/presentation-de-la-6e-edition.>
32. Lauréat du Prix Goncourt des Lycéens. *Eduscol*. URL: <https://eduscol.education.fr/3418/prix-goncourt-des-lyceens.>
33. L'opération "Dis-moi dix mots". *Ministère de la Culture*. URL: <https://www.culture.gouv.fr/Thematiques/Langue-francaise-et-langues-de-France/Ressources/Ressources-pedagogiques-et-sensibilisation2/L-operation-Dis-moi-dix-mots.>
34. Concours de la BD scolaire. *Ministère de l'Éducation Nationale, de la Jeunesse, des Sports et des Jeux Olympiques et Paralympiques*. URL: <https://www.education.gouv.fr/concours-de-la-bd-scolaire-4991.>
35. Le fauve des lycéens. *The angoulême comics festival*. URL: <https://www.bdangouleme.com/le-fauve-des-lyceens.>

36. Le Prix du livre Sciences pour tous. *Sciences pour tous*. URL: <https://www.sciencespourtous.org/prix-du-livre-sciences-pour-tous/>.
37. Le Printemps des Poètes. *Ministère de la Culture*. URL: <https://www.culture.gouv.fr/Nous-connaître/Evenements-nationaux/Le-Printemps-des-Poetes>.
38. Le Prix lycéen du livre de philosophie. *Cairn.info*. URL: <https://www.cairn.info/revue-l-enseignement-philosophique-2017-1-page-3.htm>.
39. Le Labo des histoires. *Linkedin*. URL: <https://www.linkedin.com/company/labo-des-histoires>.
40. Agendas des manifestations littéraires et salons du livre en region. *Bookinou*. URL: https://www.mybookinou.com/blog/les-meilleurs-salons-du-livre-jeunesse-de-francen34?gclid=Cj0KCQAr8eqBhD3-ARIsAlabuMzxVQ714de4vOPRzAB4hJdwSvGWixE2pt1a_PYuu6VSftGSfJcnTlaAIS4EALw_wcB.
41. Le SNE et l'AILF signent une charte pour améliorer la diffusion des livres français dans le monde. *Sne*. URL: <https://www.sne.fr/actu/le-sne-et-lailf-signent-une-charte-pour-ameliorer-la-diffusion-des-livres-francais-dans-le-monde/>.
42. 3 questions à... Anne Martelle, Présidente du Syndicat de la librairie française. *Sne*. URL: <https://www.sne.fr/actu/3-questions-a-anne-martelle-presidente-du-syndicat-de-la-librairie-francaise/>.

Larysa Mylchenko,
Senior Research
of the Media Monitoring Department
of the Book Chamber of Ukraine

***Export of book products, international book fairs,
popularization of language and literature
are factors of France's image***

The article examines the factors that influence the image of France in the world and allow to conduct a powerful foreign policy and influence international politics.

As the main components of this study, attention is focused on the export of book products of the French Republic to the countries of the world, numerous international book fairs and measures to popularize French literature, languages and cultures in the world.

The article presents how France implements a planned policy to attract the young generation to reading, and defines the role of various organizations in the preparation and implementation of events aimed at popularizing French culture.

It is concluded that the analyzed components of the formation of the image of France, which stimulate the strengthening of the influence of its culture on global socio-economic processes and the nature of interstate relations, are a powerful tool of the country's foreign policy.

Keywords: *components of a positive image of France; international exhibitions; export of book products; popularization of the French language and culture*

Надійшла до редакції 12 січня 2024 року

РЕЦЕНЗІЇ

***Питання національного бібліографічного обліку
крізь призму європейського досвіду***

Прокопенко Л. Національний бібліографічний облік: досвід європейських країн / М-во культури та інформ. політики України, Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. Київ, 2023. 152 с. URL: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=14684>.

Лілія Сергіївна Прокопенко, кандидатка історичних наук, доцентка, головна бібліотекарка науково-дослідного відділу Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого — має значний досвід викладацької й наукової роботи: у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв, Київському національному університеті культури і мистецтв, Європейському університеті, Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка, Національній бібліотеці України імені Ярослава Мудрого та інших установах.

У 2023 р. опубліковано електронне наукове видання "Національний бібліографічний облік: досвід європейських країн". Його авторка —